

Prof. dr hab. Edward Haliżak

Instytut Stosunków Międzynarodowych WNPiSM UW

Recenzja pracy doktorskiej mgr. Olafa Pietrzyka pt. „Polityka bezpieczeństwa narodowego Japonii na początku XXI wieku” napisana pod kierownictwem naukowym Prof. dr hab. Marka Pietrasia, Lublin, UMCS 2018, s.353.

Przedstawiona mi do recenzji praca doktorska mgr. Olafa Pietrzyka pt. „Polityka bezpieczeństwa narodowego Japonii na początku XXI wieku” spełnia wszelkie kryteria merytoryczne i formalne sformułowane w ustawie o stopniach i tytule naukowym z 2003 roku (Dz.U.nr.196).

Podstawą mojej pozytywnej konkluzji jest ocena następujących aspektów pracy doktorskiej mgr. Olafa Pietrzyka

1. Kryteria formalne stawiane pracom doktorskim.

Recenzowana praca jest dziełem zwartym o charakterze monograficznym odnosząca się do ściśle określonej problematyki zdefiniowanej w tytule o objętości 353 strony. Jej struktura odpowiada formalnym kryteriom pracy naukowej, ponieważ zawiera w sobie założenie badawcze na podstawie których przyjęto pięcirozdziałową strukturę pracy. W pracy rozdziały mają charakter koncepcyjny i empiryczny. Wnioski zawarte w zakończeniu logicznie i merytorycznie nawiązują do przyjętych założeń oraz są funkcją empirycznej analizy przeprowadzonej w rozdziałach IV-V. Praca jest oparta na rzetelnie dobranych źródłach, których wykaz dołączono na końcu rozprawy.

2. Kryterium wyboru tematu rozprawy.

Wybór tematu rozprawy nie budzi zastrzeżeń ze względów merytorycznych i formalnych mieści się w ramach nauki o polityce, ponieważ problematyka sygnowana tytułem rozprawy dotyczy kluczowego aspektu rozwoju i funkcjonowania państwa jakim jest bezpieczeństwo narodowe. Działanie na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa należą do najważniejszych funkcji państwa, które spełniają kryteria polityczności.

Tak wybrany problem badawczy został zrealizowany na przykładzie Japonii, która jest bardzo interesującym studium przypadku w badaniach bezpieczeństwa narodowego. O wyjątkowej specyfice polityki bezpieczeństwa narodowego tego kraju przesądzają czynniki

kulturowo - cywilizacyjne a nade wszystko historia powojenna z nową konstytucją i sojuszem z USA. Japonia to cywilne mocarstwo, które za pomocą właściwych sobie środków zapewnia własne bezpieczeństwo narodowe.

3. Założenia badawcze.

Założenia badawcze recenzowanej pracy doktorskiej zostały przedstawione we wstępie na stronach 7-19. Ogólnie rzecz biorąc zawierają one wszystkie elementy jakie zgodnie ze sztuką badawczą powinny być zawarte w tej części pracy doktorskiej. Na kanwie tego problemu nasuwa się uwaga natury ogólnej odnosząca się do kolejności przedstawienia poszczególnych elementów założeń badawczych. Chodzi o to, że doktorant na samym końcu przedstawił stan badań zgodnie z ogólnie przyjętymi zasadami konstruowania założeń badawczych, omówienie stanu badań powinno być umieszczone na samym początku gdyż jest to baza wyjściowa do formułowania pytań badawczych, których celem jest identyfikacja problemu badawczego i kierowanie uwagi na nowe i niezbędne aspekty i cechy strukturalne wybranego problemu. Jakość postawionych pytań badawczych przesądza o innych ważnych elementach procedury badawczej i w końcu o wynikach badań. W bogatej literaturze przedmiotu w metodologii nauk społecznych uważa się, iż zadanie pytań badawczych jest najważniejszym elementem procedury naukowej.

Co się tyczy poszczególnych elementów konstytuujących założenia badawcze to przedstawiają się one następująco:

Po pierwsze, został zidentyfikowany przedmiot badań czyli polityka bezpieczeństwa narodowego Japonii na początku XXI wieku. Sformułowanie takie ma dość ogólnikowy charakter i byłoby ono bardziej przejrzyste gdyby wyznaczono cenzurę przez podanie konkretnej daty, która wyznaczała ważny zwrot w japońskiej polityce bezpieczeństwa narodowego, np. 2001 rok.

Pozytywnie należy ocenić ten fragment wstępu w którym doktorant w sposób szczegółowy identyfikuje zakres i przedmiot problemu badawczego.

Cel pracy został przedstawiony w następującej formule s.7-8: „Tak więc celem głównym jest przedstawienie i analiza stanu polityki bezpieczeństwa narodowego w omawianym okresie, a przede wszystkim ewolucji przestrzegania przez decydentów politycznych wyzwań bezpieczeństwa oraz środków, które mają być użyte dla sprostania oznaczonym problemom”.

Nie kwestionując merytorycznej treści tak sformułowanego celu należy zauważyć, że kładzie on nacisk na polityczne wyzwanie polityki bezpieczeństwa Japonii podczas gdy w samej pracy odnosi się on ponadto do militarnych, ekonomicznych, społecznych i ekologicznych wyzwań. Zadaniem recenzenta tak szerokie ujęcie wyzwań należało uwzględnić w formułowaniu celu rozprawy.

Najważniejszym elementem założeń badawczych zawartych we wstępie są trzy hipotezy (s. 8-9). Dwie pierwsze nie budzą zastrzeżeń merytorycznych i logicznych, natomiast hipoteza numer trzy odnosząca się do płaszczyzny społecznej jest sformułowana w sposób mało przejrzysty. Domyślać się należy, że chodzi o relację bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego państwa.

W opinii recenzenta biorąc pod uwagę przedmiot rozprawy byłoby o wiele bardziej interesujące gdyby doktor pokusił się o sformułowanie hipotezy głównej i hipotez pomocniczych.

Ale największym problemem związanym z przedstawionymi hipotezami są przesłanki ich sformułowania a właściwie ich brak. Przesądza o tym to, że doktorant nie wskazał jednoznacznie do jakiej strategii badawczej się odnosi, tj. do indukcyjnej czy dedukcyjnej. Domyślać się można jedynie że nawiązują one do Kopenhaskiej Szkoły Bezpieczeństwa podstawą których są dwie kategorie analityczne: sekurytyzacja i desekurytyzacja. Z pewnością przekaz byłby bardziej klarowny gdyby doktorant przedstawił najpierw założenie Szkoły Kopenhaskiej i dopiero na tej podstawie wydedukował hipotezy.

Bardzo skromnie została ujęta przez doktoranta kwestia metody takich jak: studium przypadku, analiza stanu literatury, analiza aktów mowy, analiza historyczna.

Ważną częścią wstępu jest uzasadnienie przyjętej struktury rozprawy w postaci pięciu rozdziałów które wydają się logiczne i merytorycznie poprawne, ponieważ po pierwszym wprowadzającym rozdziale następne poświęcone są analizie wyzwań koncepcji realizacji i prognozie polityki bezpieczeństwa narodowego Japonii. Ten aspekt rozprawy należy ocenić pozytywnie.

4. Charakter rozprawy.

Recenzowana rozprawa doktorska mgr. Olafa Pietrzyka należałoby kwalifikować jako pracę analityczną, ponieważ jej treść i konstrukcja oparte są na metodzie analizy czynnikowej - patrz rozdziały II i V. Oceniając ten aspekt pracy z pewną trudnością przychodzi odniesienie

się do treści rozdziału noszącego tytuł: „Istota, specyfika i zakres polityki bezpieczeństwa narodowego Japonii na początku XXI wieku”. Jego tytuł jest powieleniem tytułu rozprawy.

Zasadnicze jednak wątpliwości budzi konstrukcja i treść tego rozdziału. Przede wszystkim podrozdział jeden i dwa wbrew temu co implikują ich tytuły nie są poświęcone istocie i zakresowi polityki bezpieczeństwa narodowego Japonii, ale samemu pojmowaniu bezpieczeństwa i polityki bezpieczeństwa narodowego. Dopiero podrozdział trzeci podejmuje ten problem. Należy mieć na uwadze to, że we wstępie doktorant zadeklarował że teoretycznym punktem odniesienia będzie Kopenhaska Szkoła Teorii Bezpieczeństwa, tymczasem w dwóch pierwszych podrozdziałach rozdziału pierwszego wspomina o niej jedynie zdawkowo.

Podrozdział trzeci zatytułowany „Specyfika bezpieczeństwa narodowego Japonii” jest najłabszym elementem recenzowanej pracy, gdyż wbrew tytułowi tego podrozdziału doktorantowi nie udało się w pełni jej zrekonstruować ze względu na pominięcie wielu ważnych determinant lub ich zdawkowe ujęcie

Na s. 50 przedstawia taką oto opinie na temat art. 9 Japońskiej Konstytucji.

„Jednak kluczowym powodem umniejszenia pokoju na tak wyeksponowanej pozycji są ograniczenia zawarte w ustawie zasadniczej znacząco ograniczające Japonii działanie w przypadku rozpoczęcia działań zbrojnych na szeroką skalę.”

Opinia ta dowodzi, że doktorant nie wypełni pojmując literę i ducha art. 9, którego celem było przeciwdziałanie remilitaryzacji Japonii i wyrzeczenie się użycia siły zbrojnej w polityce zagranicznej.

Z powyższym wiąże się kwestia sojuszu Japonii z USA o którym wspomniano zdawkowo jednym zdaniem. To kluczowa determinanta bez której nie sposób ująć specyfikę polityki bezpieczeństwa narodowego Japonii. Warto nadmienić że w wykazie dokumentów źródłowych zamieszczonych na końcu pracy nie wymieniono tekstu umowy z 1960 roku.

Powyższe braki ograniczają analityczną wartość recenzowanej prac, które w swej istocie jest pracą opisującą różne aspekty polityki bezpieczeństwa narodowego Japonii.

5. Sposób rozwiązania postawionego problemu badawczego.

W wymiarze realizacyjnym recenzowana praca prezentuje się dobrze, ponieważ postawiony problem badawczy został opisany i zidentyfikowany na podstawie adekwatnych danych źródłowych w tym oryginalnych w języku japońskim. Dzięki temu ta rozprawa

doktorska jest użytecznym źródłem wiedzy i informacji o mechanizmach polityki bezpieczeństwa narodowego Japonii. Oceny tej nie pomniejszają krytyczne uwagi na temat rozdziału pierwszego.

Zaletą pracy jest przyjęta struktura pracy gdzie począwszy od drugiego rozdziału każdy kolejny poświęcony jest opisowi poszczególnego aspektu polityki bezpieczeństwa narodowego Japonii. Dzięki temu powstał w miarę całościowy opis japońskiej polityki w tej dziedzinie. Jest on rzetelny ze względu na wykorzystanie źródeł pierwotnych w postaci dokumentów.

Niemniej jednak doktorant nie ustrzegł się błędów merytorycznych w poszczególnych czterech rozdziałach.

Na s. 51 podaje mylnie datę że ataki z 11 września miały miejsce w 2011 roku.

Na s. 81 doktorant omawia jedno z najważniejszych porozumień zawartych w okresie zimnej wojny przez rozwinięte państwa Zachodu porozumienie określane mianem „Plaza Agreement” z 1985 roku. Odnosi się on do oryginalnego dokumentu (przypis 176) ale źle go interpretuje pisząc o denominacji waluty USA. W istocie rzeczy chodziło o dewaluację amerykańskiej waluty celem zwiększenia konkurencyjności amerykańskiego eksportu w obliczu deficytów w handlu z Japonią, a którego przyczyną w ocenie Amerykanów miała być niedowartościowana waluta japońska. Na s. 121 pisze, że Sowiecko - Japoński Traktat o neutralności został wypowiedziany 5 kwietnia 2015 roku. To oczywisty błąd. Podobnie jak twierdzenie, że Traktat Pokojowy z San Francisco nie został ratyfikowany przez ZSRR. Wszystko co doktorant napisał na stronie 121-122 jest bardzo powierzchowne i nie uwzględnia faktu nawiązania stosunków dyplomatycznych z ZSRR - Japonia w 1956 roku i układu o Bezpieczeństwie Japonia USA w 1960 roku. Doktorant nie wyjaśnij także dlaczego do chwili obecnej nie został podpisany Traktat Pokojowy między Rosją i Japonią.

6. Styl i język rozprawy.

Recenzowana praca została napisana w sposób komunikatywny. Doktorant w sposób merytorycznie prawidłowy i językowo poprawny posługuje się terminami i pojęciami naukowymi.

7. Ocena źródeł.

W pracy wykorzystano w szerokim zakresie źródła pierwotne w postaci oficjalnych dokumentów rządu Japonii opublikowanej w języku angielskim i japońskim. Doktorant wykorzystał również podstawową literaturę teoretyczną oraz artykuły i monografie poświęcone Japonii jako źródła wtórne. Spis bibliograficzny sporządzony prawidłowo.

Konkluzja

Rozprawa doktorska mgr. Olafa Pietrzyka zasługuje na pozytywną ocenę spełnia wszelkie wymogi formalne stawiane tego rodzaju pracom. Dowodzi także, że doktorat dobrze opanował wiedzę o przedmiocie badania jak również wykazał się umiejętnością posługiwania się teoretycznymi koncepcjami i umiejętnościami badawczymi.

Biorąc pod uwagę wnioskuje o dopuszczenie magistra Olafa Pietrzyka do dalszych etapów w przewodzie doktorskim.

Prof. dr hab. Edward Haliżak